

УДК 94 (477) (092)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/59-1-2>**Тарас БАТЮК,***orcid.org/0000-0003-4159-5226*

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри історії України

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) *tbatyuk@gmail.com***СПІВПРАЦЯ МИРОНА КОРДУБИ З «ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИМ ВІСТНИКОМ»**

Стаття присвячена висвітленню особливостей співпраці М. Кордуби з «Літературно-науковим вістником». Мета статті – з'ясувати проблемно-тематичні пріоритети публіцистики вченого, опублікованої на шпальтах «Літературно-наукового вістника». Методологія дослідження спирається на традиційне для історіографічних праць поєднання принципів та загальнонаукових і спеціально-історичних методів наукової праці. Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше всебічно реконструйовано співпрацю історика з часописом «Літературно-науковий вістник». Підсумовуючи співпрацю М. Кордуби з «Літературно-науковим вістником», відзначено широту продемонстрованого вченим творчого діапазону – від історика-аналітика та популяризатора знань про минуле до літературного критика і спостережливого рецензента. В усіх цих амплуа дослідник показав себе проникливим інтелектуалом, який зумів зацікавити читачку аудиторію рефлексивним обговоренням актуальних наукових сюжетів і резонансних культурних подій. Про особливу близькість вихованця львівської школи українознавців до медійного дітища його вчителя говорить той промовистий факт, що лише з читачами «Літературно-наукового вістника» він поділювався своїми сповненими інтимних сюжетів спогадами про найважливіший період буття українців. Це вкотре засвідчує провідну рису журналістичного кредо визначного історика – бути максимально відкритим у спілкуванні зі своїм читачем, розмовляти з ним на важливі громадські теми щиро і на рівних. Завдяки цьому «вісниківська» публіцистика М. Кордуби мала чималу популярність у читачьому середовищі, про що свідчать як читачькі відгуки, так і постійні перевидання його часописних дописів окремими відбитками. Цими ж якостями публіцистика визначного історика приваблює і наших сучасників.

Ключові слова: М. Кордуба, «Літературно-науковий вістник», наукова популяризація, громадська публіцистика, літературна критика.

Taras BATIUK,*orcid.org/0000-0003-4159-5226*

PhD (History), Assistant Professor,

Assistant Professor at the Department of Ukrainian History

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) *tbatyuk@gmail.com***COOPERATION OF MYRON KORDUBA WITH
“LITERARY AND SCIENTIFIC HERALD”**

The article is devoted to highlighting the features of M. Korduba's cooperation with the «Literary and Scientific Herald». The aim of the article is to clarify issues and topics of the scientist's articles published in «Literary and Scientific Herald». The research methodology is based on the traditional combination of principles and general scientific and special-historical methods of historiographical work. The scientific novelty of the article lies in the fact that, for the first time, the historian's cooperation with the journal «Literary and Scientific Herald» has been comprehensively reconstructed. Summing up M. Korduba's cooperation with the «Literary and Scientific Herald», the breadth of the creative range demonstrated by the scientist was noted – from a historian-analyst and a popularizer of knowledge about the past to a literary critic and an observant reviewer. In all these roles, the researcher revealed himself as a perceptive intellectual who managed to interest the readership with a reflective discussion of current scientific topics and resonant cultural events. The special closeness of the Lviv School of Ukrainian Studies student to the media brainchild of his teacher is indicated by the telling fact that only with the readers of the «Literary and Scientific Herald» he shared his memories full of intimate stories about the most important period of the life of Ukrainians. This once again testifies to the leading feature of the journalistic credo of the prominent historian – to be as open as possible in communicating with a reader, to converse about important public topics sincerely and on an equal footing. Thanks to this, M. Korduba's «herald» journalism was very popular among readers, as evidenced by both reader reviews and constant reprints of his magazine articles in separate editions. The articles of the prominent historian attracts our contemporaries with the same qualities to this day.

Key words: M. Korduba, «Literary and scientific herald», scientific popularization, public journalism, literary criticism.

Постановка проблеми. В українській історіографії неодноразово було відзначено, що в творчій спадщині Мирона Кордуби кількісно домінують публіцистичні дописи. Цю обставину спричинило активне занурення вченого в громадсько-політичне життя та його бажання прислужитися власним пером національному вихованню співвітчизників по обидва боки Збруча. В підсумку, протягом тривалого творчого життя визначний вихованець львівської історичної школи налагодив більш чи менш інтенсивну співпрацю з багатьма періодичними виданнями. Це співробітництво частинно потрапляло у фокус уваги історіографів, завдяки чому ми дізнаємося про особливості занурення М. Кордуби в редакційну «кухню» таких авторитетних пресодруків, як «Діло» (Батюк, 2016), «Буковина» (Батюк, 2013), «Краківські вісті» (Батюк, 2022) та ін. Разом із тим, значно більше сюжетів журналістичного ремесла історика надалі очікують на своїх дослідників, адже він співпрацював з десятками центральних і регіональних українських та іноземних часописів. Привертаючи увагу колег до цієї надалі малознаної проблеми, нижче реконструюємо співпрацю М. Кордуби з «Літературно-науковим вістником», що за задумом його засновника М. Грушевського став першим загальноукраїнським журналом для інтелігенції.

Аналіз досліджень. Як ми щойно згадували, питання дослідження феномену публіцистичного виміру інтелектуальної біографії М Кордуби неодноразово висвітлювалося у присвячених йому працях. Наприклад, проблему становлення Кордуби-публіциста почасти з'ясовували у своїх студіях О. Піх (Піх, 2012), В. Тельвак і В. Педич (Тельвак, Педич, 2016; Telvak, Pedych, Telvak, 2021), Ю. Поліщук (Поліщук, 2019; Тельвак, Поліщук, 2020; Тельвак, Поліщук, 2020a) та інші дослідники. Втім, у розвідках цих кордубознавців співпраця визначного інтелектуала з чоловічим органом української інтелігенції, яким був журнал «Літературно-науковий вістник», висвітлена лише побіжно. Це і зумовило актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті – з'ясувати проблемно-тематичні пріоритети публіцистики М. Кордуби, опублікованої на шпальтах «Літературно-наукового вістника».

Виклад основного матеріалу. Насамперед, стисло охарактеризуємо видавничий феномен «Літературно-наукового вістника» (далі – «ЛНВ»). Цей журнал виходив у Львові від 1898 р., а протягом 1907–1919 рр. видавався водночас у Львові та Києві під редакцією його засновника й ідейного

натхненника М. Грушевського. Після Першої світової війни «ЛНВ» виходив у Львові під редагуванням ідейного антипода голови Центральної Ради Дмитра Донцова (1922–1932). До речі, це було однією з причин образи М. Грушевського на колишніх львівських вихованців, які замовчали перед учителем факт відродження його медійного дітища (Тельвак, Тельвак, 2018). Тематика часопису мала публіцистичний, літературний, науковий і критичний напрямки.

Найбільше дописів М. Кордуби мали дослідницький історико-науковий характер і знайомили читачів «ЛНВ» з актуальними проблемами української історіографії. За хронологією обговорюваної проблематики найраніші з них стосувалися доби нашого середньовіччя. Йдеться про спробу М. Кордуби зайняти власне становище у тривалій дискусії про початки формування українського народу. В статті під промовистою назвою «Найважливіший момент в історії України» вчений аргументовано доводив, що саме об'єднання північно-західних руських земель у Литовській державі у другій половині XIV ст. дало поштовх до утворення української нації (Кордуба, 1930).

Як відомо, ця теза була доволі полемічно сприйнята більшістю тогочасних гуманітаріїв. Українське історично-філологічне товариство у Празі присвятило окреме засідання обговоренню проблеми виникнення української нації, у фокусі якого була дискусія з аргументами М. Кордуби. Учасники обговорення не погодилися з колегою і дійшли висновку, що початки української нації сягають вже доісторичних часів. Невдовзі ці полемічні тексти авторства С. Смаль-Стоцького, С. Наріжного, М. Славінського, К. Чеховича, В. Сімовича, В. Щербаківського, Ф. Слюсаренка та П. Феденка були опубліковані окремою збіркою під назвою «Откоуду есть пошыла Руская земля» (Прага, 1931). Оскільки зміст згаданої збірки був полемічно звернений проти М. Кордуби, це змусило його реплікувати. Власне на шпальтах «ЛНВ» з'явилася полемічна стаття на той час професора Варшавського університету під голосним заголовком «В обороні історичної правди» (Кордуба, 1931), в якій він розширював аргументацію на користь своєї етногенетичної теорії. Поряд із такою відповіддю всім опонентам, вчений також визнав за доречне полемізувати адресно з академіком Степаном Смаль-Стоцьким і своїм колегою по Львівському університету Миколою Чубатим (Кордуба, 1931a).

Історіографічного аспекту проблеми походження українського народу М. Кордуба торкнувся у своїй інавгураційній лекції у Варшав-

ському університеті, виголошеній 30 січня 1929 р. Цей виступ невдовзі був опублікований на сторінках «ЛНВ», що дозволило познайомитися з його змістом ширшим колам інтелігенції (Кордуба, 1929). Слушно вказуючи, що «питання про повстання Руської держави належить до найбільш замотаних у всесвітній історії», вчений ретельно аналізує впливові концепції західних, російських та українських дослідників XIX – перших десятиліть XX ст. Влучно вказуючи на переваги і недоліки кожної з обговорюваних теорій, М. Кордуба нерідко висловлює власне бачення щодо тих чи інших аспектів етногенези східних слов'ян.

Поряд зі згаданою ранньоісторичною проблематикою, М. Кордуба знайомив читачів «ЛНВ» з сюжетами нової та новітньої історії Центрально-Східної Європи. Що цікаво, вчений нерідко це робив у жанрі історичної біографії, що був особливо привабливим для масового читача. Яскравим прикладом тут може бути спроба реконструкції життєпису призабутого діяча Лева Білинського. В свій час він був надзвичайно впливовою людиною – одним із керманців польської політики в Галичині від 1870-х рр. до розпаду Австро-Угорської держави (автор ідеї «триалізму»), президентом австрійських державних залізниць, очільником австро-угорського банку, міністром фінансів та начальником управи Боснії і Герцеговини. Залучаючи різнопланові джерела, М. Кордуба майстерно відтворив взаємовплив людини і її соціального середовища та показав Л. Білинського одним із важливих акторів австро-угорської політичної сцени (Кордуба, 1925).

Також крізь призму історичної біографії – цього разу останнього російського царя – М. Кордуба реконструював жакіття більшовицького терору. Його стаття була написана на основі матеріалів слідства в справі вбивства царської сім'ї, яке провело сибірське правління після того, як армія Колчака в липні 1918 р. зайняла Єкатеринбург. Акти слідства згодом було передано редакції американського часопису «Saturday Evening Post», який опублікував їх у дослівному перекладі. Згодом ці акти мовою оригіналу було надруковано в берлінському журналі «Историк и Современник». Відгукуючись на тогочасний громадський резонанс, український історик на підставі згаданих матеріалів відтворив для читачів «ЛНВ» останні дні життя Миколи II та членів його сім'ї (Кордуба, 1924а).

Низку сюжетів модерної української інтелектуальної історії М. Кордуба опрацював у жанрі історіографічного портрету. Так, з нагоди відзначеного в 1926 р. шістдесятиліття з дня народження

М. Грушевського він ознайомив читачів «ЛНВ» з головними віхами життя та творчості свого вчителя (Кордуба, 1926). Історіограф першочергово наголосив, що твори М. Грушевського посідають особливе місце в українській культурі, позаяк реалізують вагому національно-будительську місію. З цього приводу М. Кордуба підкреслив: «Щойно сам кінець XIX-го в. дав нам загально-національного історіографа в повнім, можна сміливо сказати, ідеальнім значінню цього слова, дав нам М. С. Грушевського» (Кордуба, 1926: 347–348).

Найбільше уваги історіограф приділяє «Історії України-Руси», атестуючи її як новаторську працю, в якій вперше містився збалансований образ минулого одного з найбільших східноєвропейських народів. Особливою перевагою багатомника М. Кордуба називає його об'єктивність та критичність, а також плюралізм у визначенні рушійних сил історичного поступу українства. З огляду на це, «Історія України-Руси» стала вічною класикою нашої гуманітаристики, позаяк незмінно «стоїть на висоті свого завдання». Осмислюючи причини чималої популярності головної праці М. Грушевського серед сучасників, М. Кордуба вказує на унікальне поєднання в його особі здібностей історика-аналітика та синтетика. Не менш вагомими для українства, на думку галицького дослідника, є праці Грушевського-всесвітника. Попри те, що вони були адресовані широкій аудиторії, стверджує автор нариса, намагання ювіляра інтегрувати український історичний матеріал до світового історичного процесу виявилось цілковито новаторським і надзвичайно продуктивним для нашої соціогуманітаристики.

Поряд з історіографічними, М. Кордуба чималу увагу відвів історико-літературним розвідкам учителя. Характеризуючи концептуальні підходи та змістове наповнення «Історії української літератури», він аргументовано відзначив, що до проявів духовного життя українців М. Грушевський підходить як модерний історик-соціолог. Не менш новаторським характером для української гуманітаристики, підкреслив М. Кордуба, позначена й історико-соціологічна праця М. Грушевського про початки людського суспільства. Її перевагою є те, переконує історіограф, що «багатий матеріал та досвід, зібрані з власних історичних студій і величезна читаність дають авторові спромогу подавати дуже влучні і цінні вказівки для майбутніх дослідників-спеціалістів» (Кордуба, 1926: 356). У підсумку своїх розважань М. Кордуба ще раз підніс епохальність творчої спадщини ювіляра. Очікувано ідеалізуючи образ М. Грушевського, він підкреслив, «що зі всіх історичних робіт, які

в останніх десятиліттях появилися на українській мові, добра половина походить з-під пера лише одного ученого, акад. Михайла Грушевського».

Подібно до постаї вчителя, М. Кордуба запропонував читачам «ЛНВ» реконструкцію інтелектуальної біографії родоначальника української історіографії Володимира Антоновича (Кордуба, 1928). Цікаво, що такий історіографічний інтерес значною мірою був простимульований М. Грушевським, який запросив свого колишнього вихованця виголосити доповідь на ВУАН-івських урочистостях з нагоди 20-ліття смерті засновника київської документальної школи. Зі властивою собі ретельністю М. Кордуба на підставі широкого кола джерел відтворив внесок В. Антоновича до національної культури другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Насамперед, він звернув увагу читача на радикальну зміну фахових пріоритетів молодого вихованця Київського університету, який закінчивши вищу медичну школу знову вирішив сісти за студентську лаву, щоб зробитися істориком. Втім, твердить М. Кордуба, отриманий фах лікаря став у нагоді Антоновичу-істориком, адже «придбані тут відомости [практикуючого лікаря – авт.] і строго наукова метода досліду природничих наук стали йому дуже в пригоді при пізніших студіях над археологією» (Кордуба, 1928: 157).

Далі М. Кордуба перейшов до характеристики наукової спадщини київського професора, відзначивши широту його творчого амплуа. Він вказав: «Наукова діяльність Антоновича проявлялася в чотирьох областях: 1) архівальних розслідувань і видавання історичних джерел; 2) історичних студій і розвідок; 3) археології; 4) етнографії» (Кордуба, 1928: 157). Відтак історіограф послідовно відтворював новаторський характер внеску визначного вченого до згаданих галузей. При цьому він слушно відзначив, що праці В. Антоновича нерідко були первістками з вивчення багатьох проблем в українській гуманітаристиці.

Та найбільше значення мали концептуальні роздуми засновника київської школи документалістів, сфокусовані на проблемі «відпольщення» української історії. Під цим малося на увазі узаasadнення права українців на власне бачення минулого Правобережжя, яке суперечило традиціям польської великодержавної історіографії. «[...] З поміж різних питань минувшини українського народу Антонович найбільше цікавився польсько-українськими взаєминами, старався в об'єктивнім та вірнім образі на підставі твердого ґрунту реальних, документально стверджених фактів змалювати ту ролю, яку через цілі століття історична Польща відігравала на українських

землях, зобразити всі ті проґріхи, які вона поповнила супроти українського народу, – пояснював М. Кордуба. – В цілій серії праць учений історик немилосердно розтрощив грімкі теорії про культурну місію, яку польська шляхта ніби-то виконувала на Україні, про мнине ширення нею західної цивілізації серед темних мужицьких мас, про «zdobycze ґługa polskiego», про легендарну героїську оборону українських земель перед навалом диких степових орд [...]» (Кордуба, 1928: 158).

У підсумку свого дослідження М. Кордуба зосередився на осмисленні вагомості суспільної праці героя студії. Говорячи про самотність В. Антоновича як українського інтелігента, історіограф слушно відзначає, що він був своєрідним продовжувачем започаткованої М. Костомаровим і М. Максимовичем традиції серед українських інтелектуалів, які вказували на потребу поєднання культурного і громадського служіння своєму багатостраждальному народу. З цього приводу львівський історик зазначає: «Антонович не був кабинетним ученим, що утікає від живого життя, не цікавиться сучасними громадянськими справами. Навпаки, у політично-національнім життю своєї суспільности він брав дуже живу участь і його громадянська діяльність почалася раніше чим наукова, почалася ще на університетській лавці» (Кордуба, 1928: 161-162).

Поряд із суто науковими дослідженнями, М. Кордуба на сторінках «ЛНВ» друкував також популярні розвідки. Для прикладу назвемо його реферат, відчитаний на загальних зборах Історичного товариства в Чернівцях «Біблія в освітленю найновіших вавилонських розкопів». Актуалізуючи обрану тему для обговорення, тогочасний чернівецький педагог відзначив: «Ніяка область історичних наук не змінила в послідніх часах на стілько свого вигляду, ніде не осягнули сі науки стілько незвичайних, несподіваних а через се інтересних вислідів, як історія старинного сходу» (Кордуба, 1903: 179). Далі історик докладно розповів присутнім про вражаючі результати археологічних досліджень культур Вавилону, Єгипту та Ніневії, що провадилися вченими різних країн протягом другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Ці розкопки мали чимале значення для багатьох галузей тогочасної гуманітаристики, помітно збагативши уявлення європейців про культурні процеси стародавньої Ойкумени. Для прикладу М. Кордуба навів тогочасні студії Старого Завіту, в яких дедалі частіше аргументовано вказувалося на чималі впливи духовної культури Вавилону на священні для юдео-християнської цивілізації тексти.

Видатний галицький історик ділився з читачами «ЛНВ» не тільки власними творчими знахідками, але й спогадами про важливі для українства події, активним учасником яких він був. Так, чималу популярність серед дописувачів часопису мали його знані мемуари під назвою «Переверот на Буковині: з особистих споминів». В них М. Кордуба з багатьма незнаними нюансами та з чималим художнім смаком реконструював події української революції у Чернівцях та околицях міста протягом жовтня – листопада 1918 р. Як свідок і учасник подій він відтворив створення і діяльність буковинської секції Української Національної Ради (Краєвого Комітету). Вчений показав захоплюючу героїку перших днів після розпаду Австро-Угорської імперії, коли революційне українство в єдиному пориві опанувало столицю буковинського краю. Втім, нерішучість тогочасних очільників української громади Чернівців звела цей підйом нанівець, чим і скористалися більш наполегливі сусіди волохи, що невдовзі окупували цілий край, зробивши його частиною відродженого Королівства Румунії (Кордуба, 1923).

Критика М. Кордубою несміливості лідерів думок чернівецьких українців викликала полемічну реакцію буковинського політичного і громадського діяча, військового коменданта Чернівців під час української влади на Буковині Ілька Поповича. Він вказав на суворість присуду колишнього колеги по національній боротьбі та закинув викривлення дійсного перебігу революційних подій у краї. Цей закид покликав до життя репліку М. Кордуби «До перевероту на Буковині» (Кордуба, 1924). В ній учений слушно вказав на абсурдність закидів І. Поповича, адже будь-які мемуарні тести з природи жанру є суб'єктивними і подають бачення подій винятково їхнього автора. Замість писання спростувань, слушно вказав галицький історик, його опонент мав би сам поділитися своїми спогади про ті важливі часи, що збагатили б картину Української революції ще однією авторською реконструкцією.

Крім презентації власних суто історичних досліджень, на сторінках «ЛНВ» М. Кордуба також виступав у малознаній для більшості історіографів ролі літературного критика. Йдеться про його розлоге обговорення історичної фабули повісті Осипа Назарука «Князь Ярослав Осмомисл» (Кордуба, 1922). Насамперед, вчений відзначив важливість створення історичної літератури для популяризації рідного минулого серед широких верств інтелігентної публіки. Разом із тим, така історична популяризація, наголошує він, має супроводжуватися ретельним звернен-

ням письменників до доробку їхніх колег-істориків. В іншому випадку, створені історичні образи та реконструйовані події будуть розбігатися з історичною дійсністю, формуючи в уяві масового читача хибні уявлення, що породжуватимуть складні для подолання стереотипи. Власне і в рецензованій повісті М. Кордуба відготовує чимало дошкульних історичних неточностей, які формуватимуть у читача викривлений образ людей і подій давньоруської доби. На прикладі О. Назарука вчений закликає майбутніх історичних белетристів свою творчу працю починати з наполегливого опанування підставової літератури про добу, яку вони збираються популяризувати для свого читача.

Зрештою, на сторінках «ЛНВ» М. Кордуба виступав також в амплуа наукового рецензента. Для прикладу згадаємо його вдумливий аналіз німецькомовної збірки статей «Духовне життя України в минулому і сьогоденні», що за редакції д-ра Володимира Залозецького вийшла в Мюнстері в 1930 р. (Кордуба, 1931b). Збірник включає статті тогочасних знакових інтелектуалів В. Залозецького, Д. Дорошенка, І. Мірчука, Л. Біленького, Д. Антоновича, З. Кузелі, що подають синтетичний образ культурно-політичного розвитку української нації. Ретельно аналізуючи зміст збірника, історіограф поряд із відзначенням новаторських сюжетів, звернув увагу і на помилкові погляди, висловлені авторами в окремих статтях. У підсумку М. Кордуба вказав, що рецензоване видання дуже важливе не тільки для іноземного читача, а й для українців.

Висновки. Підсумовуючи співпрацю М. Кордуби з «ЛНВ», відзначимо широту продемонстрованого вченим творчого діапазону – від історика-аналітика та популяризатора знань про минуле до літературного критика і спостережливого рецензента. В усіх цих амплуа дослідник показав себе самобутнім інтелектуалом, який зумів зацікавити читацьку аудиторію рефлексивним обговоренням актуальних наукових сюжетів і резонансних культурних подій. Про особливу близькість вихованця львівської школи українознавців до медійного дітища його вчителя говорить той промовистий факт, що лише з читачами «ЛНВ» він поділився своїми сповненими інтимних сюжетів спогадами про найважливіший період буття українців. Це вкотре засвідчує провідну рису журналістичного кредо визначного історика – бути максимально відкритим у спілкуванні зі своїм читачем, розмовляти з ним на важливі громадські теми щиро і на рівних. Завдяки цьому «вісниківська» публі-

цистика М. Кордуби мала чималу популярність в інтелігентському середовищі, про що свідчать як читацькі відгуки, так і постійні перевидання його часописних дописів окремими відбитками. Цими ж якостями публіцистика визначного історика приваблює і наших сучасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батюк Т. Біографістика в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2015. Вип. 2. Ч. 3. С. 106–110.
2. Батюк Т. Мирон Кордуба та газета «Діло»: особливості співпраці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. Вип. 15. С. 5–10.
3. Батюк Т. Співпраця Мирона Кордуби з газетою "Буковина". *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Вип. 20. С. 147–151.
4. Батюк Т. Мирон Кордуба – співробітник «Краківських вістей». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 50. С. 4–10.
5. Кордуба М. Біблія в освітленню найновіших вавилонських розкопів. *Літературно-науковий вістник*. 1903. Т. 21. С. 179–190.
6. Кордуба М. Про історичну повість, а зокрема про повість Осипа Назарука «Князь Ярослав Осмомисл». *Літературно-науковий вістник*. 1922. Т. 77. С. 168–177.
7. Кордуба М. Переворот на Буковині: з особистих споминів. *Літературно-науковий вістник*. 1923. Т. 81. С. 135–141, 229–239, 321–333.
8. Кордуба М. До перевероту на Буковині. *Літературно-науковий вістник*. 1924. Т. 82. С. 344–346.
9. Кордуба М. Смерть царя Миколи II і його рідні. *Літературно-науковий вістник*. 1924а. Т. 83. С. 366–371.
10. М. К. [Кордуба М.] «Білий лис». *Літературно-науковий вістник*. 1925. Т. 88. С. 246–256, 308–320.
11. Кордуба М. Академик Михайло Грушевський як історик: з нагоди ювілею. *Літературно-науковий вістник*. 1926. Т. 91. С. 346–357.
12. Кордуба М. Володимир Антонович. *Літературно-науковий вістник*. 1928. Т. 96. С. 156–167.
13. Кордуба М. Найновіші теорії про початки Русі. *Літературно-науковий вістник*. 1929. Т. 100. С. 1082–1096.
14. Кордуба М. Найважливіший момент в історії України. *Літературно-науковий вістник*. 1930. Т. 102. С. 539–546.
15. Кордуба М. В обороні історичної правди. *Літературно-науковий вістник*. 1931. Т. 106. С. 424–438.
16. Кордуба М. Ще кілька слів у справі «найважливішого моменту в історії України» (акад. Степанови Смаль-Стоцькому у відповідь). *Літературно-науковий вістник*. 1931а. Т. 107. С. 902–903.
17. Кордуба М. [Рец.] *Das geistige Leben der Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart / herausgegeben von ... Dr V. Zahzeckij*. Münster, 1930. 219 s. . *Літературно-науковий вістник*. 1931b. Т. 105. С. 283–287.
18. Піх О. *Мирон Кордуба (1876–1947)*. Львів, 2012. 72 с.
19. Поліщук Ю. А. *Мирон Кордуба як історіограф, археограф і джерелознавець*. Черкаси : Вид. Ю. Чабаненко, 2019. 274 с.
20. Тельвак В., Педич В. *Львівська історична школа Михайла Грушевського*. Львів: Світ, 2016. 440 с.
21. Тельвак В., Поліщук Ю. Віденська доба життя Мирона Кордуби у світлі архівних документів. *Вісник Черкаського університету: Серія Історичні науки*. 2020. № 1. С. 157–163.
22. Тельвак В., Поліщук Ю. Листи українського історика Мирона Кордуби у фондах відділу рукописів Бібліотеки Національного інституту імені Оссолінських у Вроцлаві (Польща). *Архіви України*. 2020а. Вип. 1. С. 277–252.
23. Тельвак В. В., Тельвак В. П. Михайло Грушевський в історіографічній спадщині Мирона Кордуби. *Проблеми гуманітарних наук*. 2018. Вип. 42. С. 118–142.
24. Telvak V., Pedych V., Telvak V. Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*. 2021. Vol. 20. P. 239–261.

REFERENCES

1. Batiuk T. Biografistyka v istoriografichnii spadshchyni Myrona Korduby [Biography Studies in historiographical heritage of Myron Korduba]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: Istorii*. 2015. Vyp. 2. Ch. 3. S. 106–110. [In Ukrainian].
2. Batiuk T. Myron Korduba ta hazeta "Dilo": osoblyvosti spivpratsi [Myron Korduba and the journal «Dilo»: particularity of cooperation]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2016. Vyp. 15. S. 5–10. [In Ukrainian].
3. Batiuk T. Spivpratsia Myrona Korduby z hazetoiu "Bukovyna" [Myron Korduba's cooperation with the newspaper "Bucovina"]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. 2013. Vyp. 20. S. 147–151. [In Ukrainian].
4. Batiuk T. Myron Korduba – spivrobotnyk «Kraivskykh vistei» [Myron Korduba – employee of "Krakow News"]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2022. Vyp. 50. S. 4–10. [In Ukrainian].
5. Korduba M. Bibliia v osviteniu nainovishykh vavylonskykh rozkopiv [The Bible in the Light of the Latest Babylonian Excavations]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1903. T. 21. S. 179–190. [In Ukrainian].
6. Korduba M. Pro istorychnu povist, a zokrema pro povist Osypa Nazaruka "Kniaz Yaroslav Osmomysl" [About the historical novel, and in particular about Osip Nazaruk's novel "Prince Yaroslav Osmomysl"]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1922. T. 77. S. 168–177. [In Ukrainian].
7. Korduba M. Perevorot na Bukovyni: z osobystykh spomyniv [Bukovina coup: from personal memories]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1923. T. 81. S. 135–141, 229–239, 321–333. [In Ukrainian].

8. Korduba M. Do perevorotu na Bukovyni [To the problem of the coup in Bukovina]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1924. T. 82. S. 344–346. [In Ukrainian].
9. Korduba M. Smert tsaria Mykoly II i yoho ridni [The death of Tsar Nicholas II and his relatives]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1924a. T. 83. S. 366–371. [In Ukrainian].
10. M. K. [Korduba M.] “Bilyi lys” [“White Fox”]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1925. T. 88. S. 246–256, 308–320. [In Ukrainian].
11. Korduba M. Akademyk Mykhailo Hrushevskyyi yak istoryk: z nahody yuvileiu [Academician Mykhailo Hrushevskyyi as a historian: on the occasion of the anniversary]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1926. T. 91. S. 346–357. [In Ukrainian].
12. Korduba M. Volodymyr Antonovych [Volodymyr Antonovych]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1928. T. 96. S. 156–167. [In Ukrainian].
13. Korduba M. Nainovishi teorii pro pochatky Rusy [The latest theories about the beginnings of Russia]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1929. T. 100. S. 1082–1096. [In Ukrainian].
14. Korduba M. Naivazhnishyi moment v istorii Ukrainy [The most important moment in the history of Ukraine]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1930. T. 102. S. 539–546. [In Ukrainian].
15. Korduba M. V oboroni istorychnoi pravdy [In defense of historical truth]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. T. 106. S. 424–438. [In Ukrainian].
16. Korduba M. Shche kilka sliv u spravi “naivazhnishoho momentu v istorii Ukrainy” (akad. Stepanovy Smal-Stotskomu u vidpovid) [A few more words on the matter of “the most important moment in the history of Ukraine” (in response to Academician Stepanova Smal-Stotsky)]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1931a. T. 107. S. 902–903. [In Ukrainian].
17. Korduba M. [Ред.] Das geistige Leben der Ukraine in Vergangenheit und Gegenwart / herausgegeben von ... Dr V. Zahreckyj. Münster, 1930. 219 s. . *Literaturno-naukovyi vistnyk*. 1931b. T. 105. S. 283–287. [In Ukrainian].
18. Pikh O. *Myron Korduba (1876–1947) [Myron Corduba (1876–1947)]*. Lviv, 2012. 72 s. [in Ukrainian].
19. Polishchuk Yu. A. *Myron Korduba yak istoriohraf, arkheohraf i dzhereloznavets [Myron Korduba as a historian, archeographer and source researcher]*. Cherkasy : Vyd. Yu. Chabanenko, 2019. 274 s. [in Ukrainian].
20. Telvak V., Pedych V. *L`vivs`ka istory`chna shkola My`xajla Grushevs`kogo [Lviv Historical School of Mykhailo Hrushevsky]*. Lviv: Svit, 2016. 440 s. [In Ukrainian].
21. Telvak V.V., Telvak V.P. My`xajlo Grushevs`ky`j v istoriografichnij spadshhy`ni My`rona Korduby` [Mykhailo Hrushevsky in the historiographical heritage of Myron Korduba]. *Problemy`gumanitarny`x nauk : zbirny`k naukovy`x pracz` Drogoiby`cz`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Ivana Franka. Seriya «Istoriya»*. 2018. Vyp. 42. P. 118–142. [In Ukrainian].
22. Telvak V., Polishchuk Yu. Lysty ukrainskoho istoryka Myrona Korduby u fondakh viddilu rukopysiv Biblioteki Natsionalnoho instytutu imeni Ossolinskykh u Vrotslavi (Polshcha) [Letters of the Ukrainian historian Myron Korduba in the collections of the manuscripts department of the Library of the Ossolinsky National Institute in Wroclaw (Poland)]. *Arkhivy Ukrainy*. 2020. Vyp. 1. S. 277–252. [In Ukrainian].
23. Telvak V. V., Telvak V. P. Mykhailo Hrushevskyyi v istoriografichnij spadshchyni Myrona Korduby [Mykhailo Hrushevskyyi in the historiographic heritage of Myron Korduba]. *Problemy humanitarnykh nauk*. 2018. Vyp. 42. S. 118–142. [In Ukrainian].
24. Telvak V., Pedych V., Telvak V. Historical school of Mykhailo Hrushevsky in Lviv: formation, structure, personal contribution. *Studia Historiae Scientiarum*. 2021. Vol. 20. P. 239–261.